

CIEN AÑOS DESPUÉS
DEL *COURS DE LINGUISTIQUE GÉNÉRALE*

CENT ANYS DESPRÉS
DEL *COURS DE LINGUISTIQUE GÉNÉRALE*

VIOLETA MARTÍNEZ-PARICIO
(Editora)

CIEN AÑOS DESPUÉS
DEL *COURS DE LINGUISTIQUE GÉNÉRALE*

CENT ANYS DESPRÉS
DEL *COURS DE LINGUISTIQUE GÉNÉRALE*

Anejo n.º 83 de la Revista
QUADERNS DE FILOLOGIA

FACULTAT DE FILOLOGIA, TRADUCCIÓ I COMUNICACIÓ
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

2017

QUADERNS DE FILOLOGIA DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA
ANEJOS n.º 83

Directors Honorífics:	Ángel López García i Joan Oleza
Directora:	Begonya Pozo Sánchez
Consell de Redacció:	Mikel Labiano; Julia Sanmartín; Cesáreo Calvo; Begoña Clavel; Emili Casanova; Monserrat Veyrat; Guillermo Montes Cala; Humberto López Morales; Lorenzo Renzi; Michael McCarthy; Jordi Ginebra; José del Valle; Elia Hernández Socas
Secretari de Redacció:	Sergio Maruenda Bataller
Secretaria d'Edició:	Vicedeganat de Cultura, Igualtat i Comunicació. Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació
Comité Científic:	Jean-Claude Anscombe; Manuel Carrera Díaz; Germà Colón; Emilio Crespo; Perfecto E. Cuadra- do; Luis Fernando Lara; Jacek Fisiak; Humberto López Morales; Elena Rojas; Eustaquio Sánchez Salor; Barbara Wotjak

Aquest volum ha passat una avaluació externa de tres especialistes de la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació de la Universitat de València en la matèria objecte d'estudi.

Edita: Universitat de València

Intercanvi i subscripcions: Vicedeganat de Cultura, Igualtat i Comunicació.
Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació
Avda. Blasco Ibáñez, 32. 46010 València
quadernsdefilologia@uv.es

Distribució: Publicacions de la Universitat de València
C/ Arts Gràfiques, 13. 46010-València / Tfn.: 963 937 174 - Fax: 963 617 051

© dels textos: els autors i les autores

© d'aquesta edició: Universitat de València, 2017

© de la coberta: Reproducció d'un fragment de l'oli de Pieter Brueghel (1563) *La torre de Babel* (Kunsthistorisches Museum Wien).

Disseny de la coberta: Celso Hernández de la Figuera (PUV).

Fotocomposició i maquetació: Comunico. Letras y Píxeles, S. L.

Imprimeix: Arts Gràfiques Soler, S. L.

Dipòsit legal: V-3386-2017

ISBN: 978-84-9133-114-8

ÍNDIX

MARTÍNEZ-PARICIO, Violeta Aportaciones y vigencia del <i>Cours de Linguistique Générale</i> un siglo después	7
ASENSI PÉREZ, Manuel ¿Por qué Lacan puso cabeza abajo el signo de Saussure?	21
BALLESTER, Xaverio La Podadora Estructuralista	43
CALVO RIGUAL, Cesáreo Aportación de las corrientes estructuralistas a la Lexicografía	57
CASAS GÓMEZ, Miguel Aportaciones novedosas de Saussure a diferentes metodologías y disciplinas lingüísticas	81
DOMÍNGUEZ REY, Antonio Aporía(s) de Saussure, valor <i>gramma</i> y función retroproyectiva del lenguaje	109
LÓPEZ GARCÍA-MOLINS, Ángel El que Saussure va dir i el que (potser) hauria dit	137
PRUÑONOSA-TOMÁS, Manuel El cambio lingüístico en el <i>Curso de lingüística general</i> de F. de Saussure y el paradigma enactivo	161
SERRA ALEGRE, Enric Sobre l'originalitat del <i>Cours de Linguistique Générale</i> de Ferdinand de Saussure.....	173
ÍNDIX GENERAL DE PUBLICACIONS.....	191

FERDINAND DE SAUSSURE

COURS

DE

LINGUISTIQUE GÉNÉRALE

PUBLIÉ PAR

CHARLES BALLY ET ALBERT SECHEHAYE
Professeur à l'Université de Genève. Privat-docent à l'Université de Genève.

AVEC LA COLLABORATION DE
ALBERT RIEDLINGER
Maître au Collège de Genève.

LIBRAIRIE PAYOT & Cie

LAUSANNE

PARIS

1, Rue de Bourg, 1

106, Bd Saint-Germain, 106

1916

Tous droits réservés.

Sobre l'originalitat del *Cours de Linguistique Générale* de Ferdinand de Saussure

Enric Serra Alegre
Universitat de València
serrae@uv.es

Resum: A partir de la revisió d'alguns dels dualismes formulats com a dicotòmies al *Cours de Linguistique Générale*, es valoren en aquest treball les suposades innovacions saussureanes, tot atenent als seus antecedents en la història de la lingüística i a les repercussions en el posterior desenvolupament de la ciència del llenguatge.

Paraules clau: Saussure; llengua; parla; signe lingüístic; sincronia; diacronia.

Ferdinand de Saussure (Ginebra, 26 de novembre del 1857 - Vufflens-le-Château, 22 de febrer del 1913) fou un lingüista suís. El seu interès per la llengua i pel llenguatge i les seues innovadores aportacions al respecte han fet que se'l considere pare de la lingüística moderna, així com pare de la semiologia.

https://ca.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_de_Saussure

1. Les innovacions metodològiques saussureanes

¿Quin és el sentit i valor de l'aportació de Ferdinand de Saussure en el *Cours de Linguistique Générale*? Es diu que és el pare de la lingüística moderna, i també de la semiologia; es diu que la lingüística científica neix amb ell (cf. p.e., Mounin, 1967, 1968 o Robins, 1967). Però aquestes afirmacions tan contundents no deixen de ser curioses. Perquè, com va demostrar Eugeni Coseriu (1951), la suposada “revolució” saussureana no contenia gairebé cap punt original.

Per tal de valorar les suposades innovacions saussureanes, anem primer a recordar i revisar alguns dels dualismes formulats al *Cours* com a dicotomies (vid. també, entre altres, Escavy Zamora i Hernández Terrés, 2004).

1.1. Llengua / parla

Mais qu'est-ce que la langue? Pour nous elle ne se confond pas avec le langage; elle n'en est qu'une partie déterminée, essentielle, il est vrai. C'est à la fois un produit social de la faculté du langage et un ensemble de conventions nécessaires, adoptées par le corps social pour permettre l'exercice de cette faculté chez les individus. Pris dans son tout, le langage est multiforme et hétéroclite; à cheval sur plusieurs domaines, à la fois physique, physiologique et psychique, il appartient encore au domaine individuel et au domaine social; il ne se laisse classer dans aucune catégorie des faits humains, parce qu'on ne sait comment dégager son unité. La langue, au contraire, est un tout en soi et un principe de classification. Dès que nous lui donnons la première place parmi les faits de langage, nous introduisons un ordre naturel dans un ensemble, qui ne se prête à aucune autre classification.

A ce principe de classification on pourrait objecter que l'exercice du langage repose sur une faculté que nous tenons de la nature, tandis que

la langue est une chose acquise et conventionnelle, qui devrait être subordonnée à l'instinct naturel au lieu d'avoir le pas sur lui (Saussure, 1916: "Introduction", Chap. III, § 1).

La llengua no es confon amb el llenguatge; no és més que una part determinada del llenguatge, encara que essencial. És alhora un producte social de la facultat del llenguatge i un conjunt de convencions necessàries adoptades pel cos social per permetre l'exercici d'aquesta facultat en els individus. Així doncs, la llengua és un tresor dipositat per la pràctica de la parla en els subjectes que pertanyen a una mateixa comunitat, un sistema gramatical que existeix virtualment en cada cervell, o millor, en els cervells d'un conjunt d'individus, ja que la llengua no està completa en cap, no hi existeix perfectament més que en la massa. No és una funció del subjecte parlant; és el producte que l'individu enregistra passivament i no suposa premeditació.

Ce mode d'existence de la langue peut être représenté par la formule

$$1 + 1 + 1 + 1 \dots = I \text{ (modèle collectif).}$$

De quelle manière la parole est-elle présente dans cette même collectivité? Elle est la somme de ce que les gens disent, et elle comprend: *a)* des combinaisons individuelles, dépendant de la volonté de ceux qui parlent, *b)* des actes de phonation également volontaires, nécessaires pour l'exécution de ces combinaisons. Il n'y a donc rien de collectif dans la parole; les manifestations en sont individuelles et momentanées. Ici il n'y a rien de plus que la somme des cas particuliers selon la formule:

$$(1 + 1' + 1'' + 1''' \dots).$$

Pour toutes ces raisons, il serait chimérique de réunir sous un même point de vue la langue et la parole. Le tout global du langage est inconnaissable, parce qu'il n'est pas homogène, tandis que la distinction et la subordination proposées éclairent tout.

Telle est la première bifurcation qu'on rencontre dès qu'on cherche à faire la théorie du langage. Il faut choisir entre deux routes qu'il est impossible de prendre en même temps; elles doivent être suivies séparément.

On peut à la rigueur conserver le nom de linguistique a chacune de ces deux disciplines et parler d'une linguistique de la parole. Mais il ne faudra pas la confondre avec la linguistique proprement dite, celle dont la langue est l'unique objet (Saussure, 1916: "Introduction", Chap. IV).

La parla, pel contrari, és un acte individual d'intel·ligència i voluntat, en el qual convé distingir, d'una banda, les combinacions per les que el subjecte parlant utilitza el codi de la llengua per tal d'expressar el seu pensament personal i, d'altra, el mecanisme psicofísic que li permet exterioritzar aquestes combinacions. No hi ha en la parla res de col·lectiu ni sistemàtic; les seues manifestacions són individuals i momentànies, passatgeres.

L'estudi del llenguatge comporta, doncs, dues parts: la llengua (part psíquica) i la parla (part psicofísica). Ambdós objectes estan lligats i se suposen recíprocament:

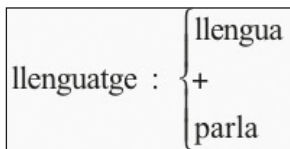

Figura 1. Llengua / Parla

Com s'ha vist, al *Cours* es distingeix des de diversos punts de vista la *langue*, entesa com a conjunt d'unitats i regles que constitueixen un sistema de valors, de caràcter supraindividual, i pròpia, per tant, d'una comunitat de parlants, del fet particular, únic i irrepètible, la *parole*, sotmesa a un conjunt pràcticament infinit de variables. Aquest és el motiu que fa, segons es diu al *Cours*, que la parla no hagi de formar part dels interessos de la lingüística com a ciència. Per tant, l'objecte d'estudi primari de la lingüística ha de ser la llengua, i no la parla. La llengua es delimita com a fet social, com a realitat supraindividual, externa a l'individu i fonament previ de tot fet de parla. I les llengües, i no la parla, han de constituir l'objecte d'estudi de la lingüística. Alhora les llengües, en tant que sistemes de signes, han de ser estudiades en la seua constitució interna (punt de vista immanent), indagant el sistema en què es basa el seu funcionament.

1.2. *El signe lingüístic: imatge acústica / concepte*

Le signe linguistique unit non une chose et un nom, mais un concept et une image acoustique. Cette dernière n'est pas le son matériel, chose purement physique, mais l'empreinte psychique de ce son, la représentation que nous en donne le témoignage de nos sens; elle est sensorielle, et s'il nous arrive de l'appeler "matérielle", c'est seulement dans ce sens et par opposition à l'autre terme de l'association, le concept, généralement plus abstrait.

Le signe linguistique est donc une entité psychique à deux faces [...]. Ces deux éléments sont intimement unis et s'appellent l'un l'autre (Saussure, 1916: "Principes Généraux", Chap. I, § 1).

El *Cours de Linguistique Générale* –i la lingüística estructural post-saussureana– proposava una concepció simètrica i binària del signe lingüístic: entitat psíquica que resulta de l'associació d'una imatge acústica (o *Significant*) i un concepte (o *Significat*):

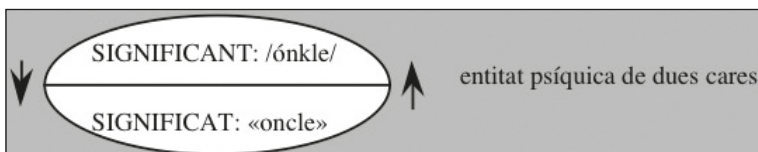

Figura 2. El signe lingüístic

El signe lingüístic és definit amb els següents trets característics:

- a) *Arbitrarietat*: la relació –el lligam– entre significant i significat és arbitrària (immotivació). Justificada per:
 - la polisèmia: el significant d'una paraula es relaciona amb diversos significats (*llengua* - “de la boca”, “idioma”); i la sinonímia: paraules amb significants diferents tenen significats equivalents (*mort* \approx *difunt*); si la relació entre els components del signe no fos immotivada, no existirien aquests fenòmens, ja que cada significant remetria només a un significat i cada significat tindria només un significant;

- l'evolució per separat d'ambdues cares: el significat pot canviar amb independència del concepte que es manté inalterable (OCULUS > *ull*); el significat es pot modificar, tot conservant el significat (MISSA –participi passat de MITTERE, “enviar, disoldre” > “ofici litúrgic”, per la fórmula *Ite, missa est* [*contio*]); si la relació entre les dues cares del signe fos motivada, la modificació d'un component del signe comportaria una modificació correlativa de l'altre;
- l'existència de llengües diferents, amb significants diferents per a un mateix concepte (*sœur* en francès, *germana* en català, *hermana* en espanyol, *sister* en anglès, *Schwester* en alemany, *arriba* en basc, *irmã* en portugués); si la relació no fos immotivada, un significat només tindria un significat i el mateix per a tot el món (només hi hauria una llengua);
- àdhuc la motivació (fonètica, morfològica, semàntica) és convencional també: la creació és lliure (*to flap* [motivació fonètica en anglès] / *aletear* [motivació morfològica en espanyol]), i es pot perdre (PIPIRE > PIPIONEM [amb motivació] > *pigeon* -francès [sense motivació]) o adquirir (FAGUS “faig” [immotivada] > *fouet* “fuet” [motivada]).

Així doncs per a Saussure és clar que la imatge acústica no està determinada pel concepte, i que la imatge acústica no determina el concepte (les propietats de la cadena fònica no són patró per a la conformació del concepte, i tampoc a l'inrevés).

- b) *Linealitat*: el significat del signe és lineal, és una cadena mesurable, amb principi i final, on dues unitats no poden ocupar simultàniament el mateix lloc (en espanyol, p.e., d/k/f/g/r: *_ama* → *dama* / *cama* / *fama* / *gama* / *rama*); són unitats successives l'ordenació de les quals és pertinent (p.e., també en espanyol, *cosa* / *saco* / *asco* / *caso*, o *valor* / *volar* / *árbol* / *labor*). Tota expressió és resultat d'un encadenament de signes lingüístics.
- c) *Valor*: el signe té un valor que depèn del sistema oposicional on s'integra; el valor del signe resulta de les relacions opositives que manté amb altres signes:

llatí	català	diversitat de valors en llengües diferents
PATRUUS	oncle	
AUUNCULUS		
AMITA	tia	
MATERTERA		

Figura 3. El valor del signe lingüístic

1.3. *Relacions sintagmàtiques / relacions associatives*

D'une part, dans le discours, les mots contractent entre eux, en vertu de leur enchaînement, des rapports fondés sur le caractère linéaire de la langue, qui exclut la possibilité de prononcer deux éléments à la fois. Ceux-ci se rangent les uns à la suite des autres sur la chaîne de la parole. Ces combinaisons qui ont pour support l'étendue peuvent être appelées *syntagmes* [...].

D'autre part, en dehors du discours, les mots offrant quelque chose de commun s'associent dans la mémoire, et il se forme ainsi des groupes au sein desquels règnent des rapports très divers. Ainsi le mot *enseignement* fera surgir inconsciemment devant l'esprit une foule d'autres mots (*enseigner, renseigner, etc.*, ou bien *armement, changement, etc.*, ou bien *éducation, apprentissage*); par un côté ou un autre, tous ont quelque chose de commun entre eux [...]. Nous les appellerons rapports *associatifs*.

Le rapport syntagmatique est *in praesentia*; il repose sur deux ou plusieurs termes également présents dans une série effective. Au contraire le rapport associatif unit des termes *in absentia* dans une série mnémorique virtuelle (Saussure, 1916: "Linguistique Synchronique", Chap. V, § 1).

Les paraules –s'explica al *Cours*– contrauen dos tipus de relacions: sintagmàtiques (*in praesentia*) i associatives (*in absentia*).

D'una banda, en el discurs, les paraules mantenen entre si, en virtut del seu encadenament, relacions fonamentades en el caràcter lineal del

significant lingüístic. Saussure anomena *sintagma* a aquestes combinacions:

re-llegir
la vida humana
el nen menja pomes

Es tracta, doncs, de relacions de successió entre unitats copresents a la cadena, de manera que el valor de cada unitat ve donat per l'oposició amb la unitat anterior i la subsegüent.

D'altra banda, les paraules presenten relacions associatives, com s'observa en la figura¹:

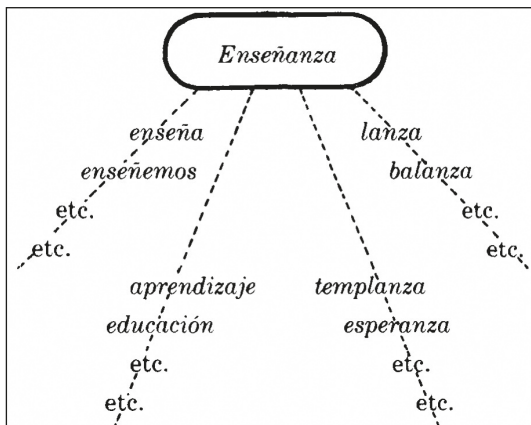

Figura 4. Les relacions associatives

Així doncs, a partir del concepte de valor, cobra especial rellevància per Saussure la necessitat de distingir entre les relacions que els elements d'una llengua mantenen en el mateix sistema de la llengua, a les que anomena *relacions associatives*, i les que mantenen en la dimensió lineal del signe, a les que anomena *relacions sintagmàtiques*. Aquestes últimes són relacions de caràcter lineal, i vénen establertes per les re-

¹ Figura construïda per Amado Alonso (1945) per a la traducció a l'espanyol del *Cours* a partir de l'exemplificació francesa amb *enseignement*.

lacions de successivitat dels elements d'un signe i dels signes mateixos. Però en el sistema, els signes i els seus elements estableixen relacions associatives de molt diversa índole (semàntica, fònica, gramatical, etc.). L'estudi de les llengües ha de tendir a explicar com són aquestes relacions associatives².

1.4. *Sincronia / diacronia*

Il est certain que toutes les sciences auraient intérêt à marquer plus scrupuleusement les axes sur lesquels sont situées les choses dont elles s'occupent; il faudrait partout distinguer [...]:

1° *l'axe des simultanités* (AB), concernant les rapports entre choses coexistantes, d'où toute intervention du temps est exclue, et 2° *l'axe des successivités* (CD), sur lequel on ne peut jamais considérer qu'une chose à la fois, mais où sont situées toutes les choses du premier axe avec leurs changements.

Pour les sciences travaillant sur des valeurs, cette distinction devient une nécessité pratique, et dans certains cas une nécessité absolue (Saussure, 1916: "Principes Généraux", Chap. III, § 1).

En les ciències lligades al concepte de valor (com la lingüística), el factor temps és determinant. Per això considera Saussure que cal diferenciar els eixos sobre els quals estan situades les coses de les que s'ocupen aquestes ciències, i distingir segons la figura l'eix de les simultaneïtats (AB) i l'eix de les successions (CD):

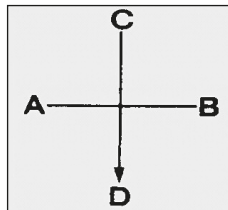

Figura 5. Sincronia / Diacronia

² El concepte de "relació associativa" fou interpretat de forma més estricta per Louis Hjelmslev (1943), donant lloc a la noció més generalitzada de relacions *paradigmàtiques*. Aquest tipus de relació s'observa entre unitats que poden aparèixer en un mateix

L'estudi de les llengües ofereix dues opcions epistemològiques i, per tant, dues maneres de concebre i planificar el seu estudi. En tant que realitats històriques poden ser estudiades com una successió de canvis històrics, com un procés evolutiu, i això és propi de la lingüística diacrònica desenvolupada al segle XIX. Però en tant que realitats sincròniques, és a dir, vàlides per als parlants com a sistemes de signes dels que en desconeixen el procés evolutiu, però que és perfectament eficaç per a la comunicació entre els membres d'una comunitat, les llengües han de ser estudiades des d'una perspectiva sincrònica que explique com és una llengua en un moment determinat per a una comunitat de parlants. Aquesta és una opció prioritària en el *Cours*, i suposa un dels punts de ruptura més notables amb la tradició anterior.

2. Avaluació de l'aportació del *Cours de Linguistique Générale*

¿Fins a quin punt són innovadores les aportacions del *Cours*? Ja hem avançat que Coseriu (1951) considera que l'obra no conté gairebé cap aportació original. Centrant l'atenció en els principals dualismes, tant famosos, es veurà tot seguit que tenen clars antecedents en la tradició de reflexions anteriors sobre el llenguatge.

2.1. Antecedents dels dualismes saussureans

La majoria de les nocions contingudes en el *Cours de Linguistique Générale* ja eren a la tradició anterior a Ferdinand de Saussure. Així:

- “Vox significat mediantibus conceptibus” és una concepció medieval relacionada amb la composició del signe lingüístic saussureà³;

context i que s'exclouen mútuament en aquest context. Es tracta de relacions entre parts commutables entre les quals cal triar una per ocupar determinada posició de la cadena. Un paradigma és, doncs, una classe d'elements que poden inserir-se en una cadena en el mateix lloc: el paradigmàtic és l'eix vertical de les seleccions.

³ Joan Lluís Vives (s. XVI), a propòsit dels tipus de traducció, en distingia tres: les mantenidores del significat (tipus més general), les conservadores del significat (com les traduccions de textos religiosos: de la conservació del so se'n deriva el sentit literal) i les que pretenen mantenir significat i significat alhora (traduccions de textos poètics).

- de l'arbitrarietat del signe lingüístic ja en van parlar Plató, Aristòtil, els estoics, Sant Agustí, Sant Tomàs i tota l'escolàstica medieval, Joan Duns Scoto o Guillem d'Occam: és l'antiga –i clàssica– polèmica entre naturalistes (realistes, *physei*) / convencionalistes (nominalistes, *thesei*), respecte de la qual sembla que Saussure s'adscriu a la segona postura;
- la linealitat del significant era un concepte bàsic de l'escola gramatical hindú de Pànini (s. IV aC), a partir de la teoria del *sphota*⁴;
- l'oposició llengua / parla té antecedents (i, per a alguns –cf. E. Coseriu (1952)–, amb avantatge) en Wilhelm von Humboldt (1836) i en Georg von der Gabelentz (1891)⁵;
- tampoc és nova la distinció sincronia / diacronia, ja que des de l'antiguitat s'ha oposat la gramàtica (sincrònica) a la filologia (diacrònica)⁶.

Es diria, doncs, que Ferdinand de Saussure no fa sinó recollir una tradició de vegades antíquissima. Aleshores, ¿quin és el mèrit de l'aportació del mestre ginebrí per considerar-lo “pare de la lingüística moderna”?

2.2. *El mèrit del mestre ginebrí*

Per començar, cal advertir que Ferdinand de Saussure no només no pensava publicar el *Cours de Linguistique Générale*, sinó que era per a ell una cosa provisional, una acumulació de coneixements per als seus estudiants.

⁴ El *sphota* seria el substrat fònic de la paraula (so significant), però diferent de totes les seues realitzacions fòniques individuals: i.e., el significant de les paraules com a successió d'unitats fòniques (Serra, 2004).

⁵ El Baró de Humboldt (1836) considera que el llenguatge no és essencialment un producte acabat (*érgon-εργον*), sinó sobretot una activitat (*énergeia-ενεργεια*): és tant un producte observable en la parla (i l'escriptura) com –i sobretot– un ens productor: activitat creativa, llenguatge com a procés i producció (Serra, 2004).

⁶ No es pot oblidar que Saussure prové de l'escola neogramàtica (*Junggrammatiker*) que defensava la perspectiva històrica per a l'anàlisi lingüística. ¿Es diria, doncs, que la postura de Saussure, en decantar-se per la sincronia, es pot entendre com a rebuig dels (o enfrontament als) pressuposits dels neogramàtics?

Convé també recordar que aquesta obra pòstuma és un recull dels tres cursos sobre lingüística general que Ferdinand de Saussure impartí a la càtedra de la Universitat de Ginebra, després de substituir Joseph Wertheimer el 1906. Els tres cursos foren editats per Charles Bally i Albert Secheyne a partir de les anotacions de cinc dels alumnes de Saussure i de notes personals del mestre ginebrí, però no se sap fins a quin punt el que conté el *Cours* és producció de Saussure o dels editors.

No obstant això, cal reconèixer a Saussure (al *Cours*) el mèrit de presentar-ho tot amb una metodologia, com un programa coherent (cf. Abad, 1976), és a dir, el mèrit de reunir i aglutinar una sèrie de coneixements que –certament– ja hi eren, però donant-los cos de doctrina⁷. ¿Es pot dir que, en certa manera, es construeix amb això un paradigma?

D'altra banda, el *Curs* publicat pels deixebles de Ferdinand de Saussure tingué la virtut de suscitar discussions i polèmiques que han fet de la lingüística una ciència en ebullició. Entre elles, cal destacar:

- Pel que fa a l'arbitrarietat del signe lingüístic, Émile Benveniste (1939) considera que Saussure, sense voler-ho, introdueix el referent extralingüístic (la cosa) en la seua formulació de signe lingüístic i que, si bé la relació del signe amb el referent és, en efecte, arbitrària, el lligam entre significat i significat és necessari⁸.

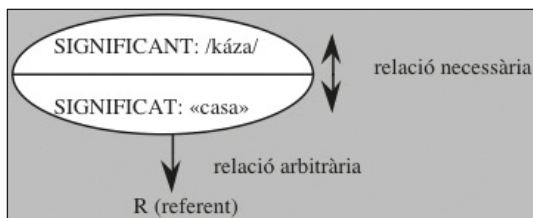

Figura 6. Relació necessària

⁷ ¿També cal interpretar les “teories” de Saussure com a reacció a la concepció decimonònica de concebre la lingüística, marcada pel fort caràcter historicista i fonamentada en la concepció diacrònica de les llengües?

⁸ Cal dir que la polèmica afirmació saussureana segons la qual el significat és arbitrari per relació al significat amb el qual no guarda *en la realitat cap lligam natural*, ha estat modificada per les notícies de les fonts manuscrites, on no apareix la paraula *natural*, sinó *original*, ni l'expressió *en la realitat*.

3. Cloenda

Ha estat habitual considerar Ferdinand de Saussure com el fundador de l'estructuralisme lingüístic. En rigor açò no és del tot cert; i no ho és sobretot si entenem per estructuralisme:

- a) la creació d'una escola que accepte els seus postulats i els pose en pràctica;
- b) la investigació pràctica del sistema d'una llengua particular mitjançant el principi de l'oposició d'unitats, i
- c) la delimitació teòrica de la manera com aquest principi de l'oposició s'ha d'aplicar a cada nivell concret de l'estudi de les llengües.

La veritat és que el ginebrí no va dur a terme aquestes tasques¹⁰. Tampoc s'ho va plantejar, el fer-ho: el *Cours* és una obra “didàctica” i elaborada pels seus deixebles, els quals després –ells, i no Saussure que ja havia mort– van fundar l'anomenada “Escola de Ginebra”.

Ara bé, és de rigor reconèixer al *Cours* de Saussure, almenys, el mèrit d'haver col·laborat en la conformació de la lingüística com a ciència autònoma, no sotmesa a altres interessos. En aquest sentit:

- amb la dicotomia *llengua / parla* configura el llenguatge com a objecte d'estudi propi de la lingüística;
- amb el dualisme *significant / significat* defineix el signe lingüístic com a unitat bàsica de l'objecte d'estudi;
- *sintagma* i *paradigma* són la base explicativa de les relacions entre les unitats del llenguatge;

de la utilització del futur de subjuntiu en el llenguatge administratiu, que se sent com a arcaïsmes; d'altra banda, hi ha elements que apunten a un estat de llengua posterior i avancen el que pot passar en la fase següent (C): és el cas, p.e., del “yeísmo” en espanyol que, donada la seua extensió, està assenyalant la possible desaparició d'una oposició fonològica, cada vegada menys productiva.

¹⁰ Aquesta comesa fou realitzada, tant en la vessant teòrica com en l'aplicació pràctica, pel Cercle Lingüístic de Praga. Els praguenses van fer efectives aquestes tasques: la determinació exacta d'un inventari de conceptes i la seua aplicació pràctica exhaustiva al nivell fònic i també, encara que parcialment, als nivells morfològic, sintàctic i lèxic. Només a partir del Cercle Lingüístic de Praga es pot parlar d'estructuralisme en Europa.

- la dicotomia *sincronia* / *diacronia* apunta les perspectives des de les quals es pot abordar la descripció del llenguatge com a objecte d'estudi de la lingüística.

Bibliografia

- Abad, Francisco. 1976. *Historia de la lingüística como historia de la ciencia*. Valencia: Fernando Torres Ed.
- Argenté, Joan (ed.). 1972. *El Círculo de Praga*. Barcelona: Anagrama.
- Benveniste, Émile. [1939] 1971. Naturaleza del signo lingüístico. En *Problemas de lingüística general*. Tomo I. México: Siglo XXI, 49-55 (trad. Juan Almela).
- Coseriu, Eugenio. [1951] 1986. *Introducción a la lingüística*. Madrid: Gredos (ed. de José Polo).
- Coseriu, Eugenio. [1952] 1962. Sistema, norma y habla. En *Teoría del lenguaje y lingüística general*. Madrid: Gredos, 11-113.
- Escavy Zamora, Ricardo y Hernández Terrés, José Miguel. 2004. *Historia de la Lingüística (II): La Lingüística del siglo XX*. Madrid: Liceus, Servicios de Gestión y Comunicación. [http://www.liceus.com/bonos/compra1.asp?idproducto=251&Historia-de-la-Ling%FC%EDstica-\(II\).-La-Ling%FC%EDstica-del-siglo-XX](http://www.liceus.com/bonos/compra1.asp?idproducto=251&Historia-de-la-Ling%FC%EDstica-(II).-La-Ling%FC%EDstica-del-siglo-XX)
- Gabelentz, Georg von der. [1891] 2016. *Die Sprachwissenschaft, ihre Aufgaben, Methoden und bisherigen Ergebnisse*. Berlin: Language Science Press (herausgegeben von Manfred Ringmacher & James McElvenny).
- Hjelmslev, Louis. [1943] 1969. *Prolegómenos a una teoría del lenguaje*. Madrid: Gredos (trad. José Luis Díaz de Liaño).
- Humboldt, Wilhelm von. 1836. *Über die Kawisprache auf der Insel Java*. Berlin: Druckerei der Königlichen Akademie der Wissenschaften.
- Mounin, Georges. [1967] 1979. *Historia de la lingüística*. Madrid: Gredos (trad. Felisa Marcos).
- Mounin, Georges. [1968] 1971. *Saussure. Presentación y textos*. Barcelona: Anagrama (trad. Joan Argente).
- Panini. s. IV a.C. *Astadhyayi*. <<https://es.wikipedia.org/wiki/Astadhyai>>
- Robins, Robert Henry. [1967] 1981. *Breve historia de la lingüística*. Madrid: Paraninfo (trad. Enrique Alcaraz Varó).
- Saussure, Ferdinand de. 1916. *Cours de Linguistique Générale*. Publié par Charles Bally et Albert Sechehaye, avec la collaboration d'Albert Riedlinger. Paris: Éditions Payot & Rivages. (trad. Amado Alonso, Buenos Aires: Losada, 1945).
- Serra Alegre, Enrique. 2004. *Historia de la Lingüística (anterior a Ferdinand de Saussure)*. Madrid: Liceus, Servicios de Gestión y Comunicación.

[http://www.liceus.com/bonos/compra1.asp?idproducto=97&Historia-de-la-Ling%FC%EDstica-\(anterior-a-Ferdinand-de-Saussure\)](http://www.liceus.com/bonos/compra1.asp?idproducto=97&Historia-de-la-Ling%FC%EDstica-(anterior-a-Ferdinand-de-Saussure))

Wartburg, Walter von. 1943. *Problemas y métodos de la Lingüística*. Madrid: CSIC, 1951 (trad. Dámaso Alonso y Emilio Lorenzo).